

TÚŽBA PO SLOBODE A NEZÁVISLOSTI

Ak by ste v nedávnej histórii hľadali Južný Sudán na mape sveta, neuspeli by ste. K rozdeleniu dovtedy najväčšej africkej krajiny, keď sa juh osamostatnil od vplyvnejšieho severu, totiž došlo len nedávno. Krehký mier sa tu kryštalizoval takmer polstoročie a bol vykúpený miliónmi životov. O krvavej histórii hovoria miestni obyvatelia neradi. Tou krajšou témou sú stále pôvodné etnické skupiny tvoriace väčšinu obyvateľstva juhu. Práve tí si už desať rokov právom píšú svoje novodobé dejiny samostatnej krajiny.

Peter Belanec (text a foto)

Text k foto

Keď som v minulosti listoval v časopisoch a nadvihol sa fotografiami pôvodných obyvateľov Južného Sudánu, nevedomky som sa už vtedy rozhodol, že tam vyrazím. Bez konkrétnejšieho plánu. Stačila mi len túžba byť aspoň krátko myslou na spoločnom mieste a stať sa na chvíľu ich súčasťou. Myšlienku cestovať po Afrike som však v sebe nechal spať, teda až donedávna. V období, keď takmer celý svet zasiahla pandémia a na plánovanie nových ciest mi zostalo omnoho viac času, som sa opäť dostal k dokumentárnemu článku. Aj keď jeho listy už medzičasom vybledli, moja túžba zosilnela. Aktívne hľadám informácie o spoľahlivom kontakte. Tých je, čo sa týka Južného Sudánu, skutočne málo. Cestovať sa však nechystám sám. Kontaktujem Ivana Bulíka, veľkého nadšenca Afriky, ktorý sa už do Južného Sudánu

pokúšal dostať niekoľkokrát. Myšlienka ho okamžite nadchla, a preto rozvíjam komunikáciu ohľadom potrebných povolení pre vstup do krajiny. Papierovanie nabralo taký spád, že správ a e-mailov mám stovky. Cestovať začínam už doma. Vstupné, fotografické či pobytové povolenia, preukazy s potrebnými očkovaniami, víza, presné detaily našej cesty, mapy, presuny, prenájom auta. Všetko je to len obraz toho, do akej krajiny sa chystám. Treba hlásiť každý krok. Mňa však neodrádza ani to. Vyrazám!

Bez kultúrneho šoku

Hluk podvozka vrtulového lietadla ma zobúdzia z polospánku. Cez špinavé okno pohľadom mímam flotilu nákladných lietadiel a vrtulníkov mimovládnych organizácií z celého sveta. Pristávam v Jubbe, riedko osídlenom hlavnom meste Južného Sudánu. Žiaden kultúrny šok nečakám. Skôr to, čím ma prekvapia pri

Text k foto

sovú kontrolu. V preplnenej hale spotečných tiel sa totiž cítim ako na tanečnom parkete nočného klubu. Samozrejme, bez hudby a tanca. To všetko mi tu vynahrádza vrava hlučných ľudí. Na klimatizáciu zabudni. Ani dopravný pás na vyzdvihnutie batožiny tu nenájdeš. Našťastie sa mňa a batožinového lístka ujme hneď niekoľko úradníkov a ľudí, ktorí sa tvária sa, že nimi sú. Nepochybne s vidinou môjho dolára v ich vrecku. Inštinkt ma však opäť nesklamal. Lístok som zveril do rúk chlapíkovi s odznakom a ten mi nevedno odkiaľ priniesol môj batoh. V nepríjemnom dusne prechádzam poslednou kontrolou obsahu batožiny. Pečiatku už nemám kam dostať. S dvomi, pre mňa nečitateľnými znakmi, napísanými kriedou na batohu, sa lúčim s týmto letiskovým chaosom.

Zvítanie sa s Jubou

Cestou z letiska absolvujem prvú prehliadku Juby. Sympatický šofér Char-

Text k foto

Text k foto

príchode. Som v Afrike, najmladšom štáte sveta, kde okrem korupcie nefunguje takmer nič.

Pred vstupom do letiskovej haly držím v rukách hrbu dokumentov, ktorá ma má pustiť von z letiska. Predtým však musím pretancovať cez imigračnú a pa-

les sa mi snaží priblížiť, ako to v tomto rýchlo sa rozrastajúcom meste funguje. A nielen s fotografovaním. To sa neodporúča vôbec. Fotografovanie čohokoľvek, čo patrí vláde, sa tu trestá väzením. Vraj až dvojročným. To všetko mi vysvetľuje prítomnosť plne ozbrojených áut, ktoré

Text k foto

Text k foto

Text k foto

text k foto

tu strážia každú jednu vládnu budovu či veľvyslanectvo.

Nedávne ozbrojené konflikty, keď sa moc delila medzi arabsko-moslimský sever a kresťansko-animistický juh, sú jednoducho neprehliadnutelné. Medzi týmito dvoma spoločenstvami existovalo už v minulosti akési dávne nepriateľstvo. Arabi zo severu sa snažili udržať si nadvládu nad rozlohou menším a politicky slabším juhom. Násilné zavedenie islamského práva šaría v minulosti vyvolalo odpor u obyvateľov juhu krajiny. To všetko viedlo k občianskym vojnám trvajúcim takmer päť desaťročí a k miliónom zmarených životov. Opakujúcim sa konfliktom oveľa skôr predchádzali vzbury a povstania na juhu krajiny. Tí, ktorí prežili, prišli o všetko – istoty i domov. Od roku 2005, keď bolo v južnom regióne zrušené islamské právo, je v Sudáne mier. Krviprelievanie ustalo, ale napätie medzi severom a juhom zotrvalo. V neskoršom referende, ktoré sa uskutočnilo šesť rokov po prijatí prímeria, sa definitívne rozhodlo. Od 9. júla 2011 sa tak Južný Sudán stal 54. samostatným africkým štátom a zároveň najmladšou krajinou sveta.

O svoj názor na krajinu sa so mnou podelil môj sprievodca Isaac. Práve s ním som sa doteraz nepriamo spoznával a zariadoval všetky potrebné dokumenty.

Rozpráva mi o politike a ja vnímam len toľko, koľko dokážem uniesť. Smutná história bývalej anglickej kolónie, v ktorej sa dlhé roky nedarilo udržať mier, pôsobí na mňa v dusnom opare dňa ťaživo. Je nedeľa, a keďže sa nepracuje, času na rozhovor máme dost. Radšej doladujem posledné detaily pred cestou. Konkrétnu predstavu, kam by som rád vyrazil, samozrejme, mám. Presný plán cesty sa však dozvedám až na mieste. Hľadáme kompromis medzi oblasťami, ktoré by som rád navštívil, a miestami, kde je cestovanie stále bezpečné. Pre tie konkrétne mi stále chýbajú v Afrike toľko žiadané pečiatky. Tie však už dnes nezískam. Preto mám na pondelkové ráno presný plán. Zatiaľ čo sa túlam štyristotisícovým hlavným mestom, Isaac sa vybral na príslušné úrady. Skoro ráno si na brehu Bieleho Nílu dojednávam cenu banánov u sympatickej panej. Určite si viete predstaviť ten typ charismatickej veľkej dámy s farebnou šatkou na hlave, ktorú nemožno nazvať inak ako mama Afrika. Presne s takou tu debatujem. Slovo si vymieňame poskromne, pri jej úsmeve ich však ani veľa netreba. Pozýva ma na komédiu. Vraj tradičnejšie raňajky už v Južnom Sudáne neochutnám. Prehovárať ma preto netreba dlho. Prekvapením však je, keď zistím, že ide o kozie žalúdky. Na raňajky! Dlh

váhať však nemožno, lebo záujem o komédiu je veľký a podáva sa spolu s kvasenou plackou kissra. O chvíľu si mastím nielen prsty, ale aj brucho. Pochvaľujú si nielen moji spoločníci, ale aj Isaac, ktorý sa medzičasom vrátil so svetložltým dokumentom plným pečiatok. Vraj môže vyraziť. Na rozlúčku a povzbudenie sa na mňa veľká dáma usmiala, rozosmialo ju, keď som jej oznámil, že som turista. Tých tam už dlhé roky nevidela. Takto naladený si sadám na posledné miesto v terénnom aute Land Cruiser so zásobami na najbližšie dni. V samotnej Jube,

kde asfaltové cesty stále nie sú bežné, je auto s pohonom 4x4 takmer nevyhnutnosťou. A nielen tam. Nech už by som sa vybral ktorýmkoľvek smerom, všade sa stretnem s nespevnenou prašnou cestou. Po takej teraz uháňam smerom na sever. V spätnom zrkadle bielej Toyoty pozorujem víriaci sa prach, ktorý za sebou zanechávame. Bez akéhokoľvek značenia sa strácam na jednej z mnohých identických poľných cestičiek kopírujúcich hlavnú cestu. Schádzam hlbšie a v krovinatom poraste vidím, že nadšený z blízkeho stretnutia nie som len ja. Blížime sa

totiž k ľuďom, o ktorých som toľko čítal a spoznával ich v predstavách.

Atmosféra zvitania

Priebeh a atmosféra zvitania zohrávajú dôležitú úlohu. Je to pre mňa vždy špeciálny okamih. Rovnako aj tu v kmeni Mandariov. Azda najodanejší pastieri, akých som doteraz stretol. Súžitie s dobytkom a starostlivosť oň je pre Mandariov životný štýl. Všetok čas je tu podmienený veľkému rohatému plemenu ankole-watusi, známemu ako dobytok kráľov.

Pri vstupe pohľadom zdravím prvých obyvateľov kmeňa. Na vyvýšených, asi meter vysokých provizórnych stavbách z nerovných konárov visia nad ich hlavami neslávne známe samopaly kalašnickovy. Nijako ma to však neznepokojuje. Miestni už o mne vedia. Sprievodca, bez ktorého by som sa po kmeni nepohyboval, ich už o mne informoval. Snažím sa pôsobiť nenápadne. S bielou pokožkou je to však naozaj ťažké, a preto nezostávam bez povšimnutia. Moja prítomnosť ich však, našťastie, veľmi nezaujíma. Kľúčujem medzi tisíckami kráv a sledujem

pastierov oddávajúcich sa ranným rituálom. Jedným z nich je aj umývanie sa v kravskom moči. Amoniak nachádzajúci sa v moči je akýmsi prírodným odparovačom. Preto je úplne bežné stretnúť v kmeni černocho s ryšavými vlasmi. Dni sú tu naozaj dlhé a ranný odchod k pastvinám postupne vyprázdňuje tábor. Zostáva tu so mnou len hrstka žien s deťmi a skupina mladých mužov, ktorá si kráti deň pod hustým mangovníkom. Práve tí určujú môj smer. Sadám si k nim na kus kože a navzájom si vymieňame silný stisk ruky. Človeka s bielou pokožkou stretnú

len výnimočne. O to viac má každé podanie rúk pre obe strany veľký význam. Myslím si, že som pre nich príjemným spestrením dňa. V jazyku bari pravdepodobne debatujú o mne, pozývajú ma medzi seba na dúšok hustého kvaseného čika. Akúsi miestnu obdobu piva. Hoci to nie je ľahké, zdvorilo odmietam a snažím sa gestami rúk odbočiť od témy. Našťastie sa tu stretávam s pochopením. A nielen s ním, udivuje ma ich veľkorysosť. Kolujúcou dymiacou fajkou a žltým náramkom, ktorý pristál na mojej ruke ako darček, vyvolávajú úsmev na mojej tvári.

Text k foto

Text k foto

Dobrá chuť

Neviem, či je to mojou prítomnosťou, dnes sa však na obed výnimočne podáva kozie mäso. S údivom pozorujem, ako celý proces porciovania zvláda malý chlapec. Tenké zakrvavené ruky obratne narábajú s veľkou mačetou ako ruky profesionálneho mäsiara. Nazmar nevyjde ani najmenší kúsok. Spracovať tu dokážu úplne všetko. Fascinuje ma ich šikovnosť. Okrem ciroku, ktorý vedia chutne pripraviť na niekoľko spôsobov, je neodmysliteľnou súčasťou ich stravy mlieko. Pri takých obrovských stádach ho pijú niekoľkokrát denne. Neraz priamo z kravských vemien. To najlepšie im zostáva vždy na koniec – sladké voňavé mango priamo zo stromu.

Zmes popola a prachu

Štýl života nie je jediný, čo Mandariov odlišuje od ostatných kmeňov. Neprehliadnuteľne vysoké a štíhle postavy s veľmi tmavou pokožkou si nemožno zameniť s iným kmeňom. Od všetkých 65 kmeňov Južného Sudánu ich možno odlíšiť hlavne typickým symetrickým trojitým vzorom jaziev pripomínajúcim písmeno V, ktorý zdobí čelo takmer každého príslušníka kmeňa. Som tu v období sucha a zem tu je veľmi horúca. Nielen pre silné slnko, ale aj pre neustále horiaci kravský trus. Ten

obyvatelia kmeňa nazhromaždia každé ráno a nechajú ho počas dňa vysušiť. Popoludní, pred príchodom stád z pastvín ho zozbierajú a vytvarujú akési provizórne pyramídy, ktoré neskôr zapália. Dym z horiaceho trusu je taký intenzívny, že dokážem dýchať len cez šatku. Pôsobí však ako výborné ochranné antiseptikum. Všetko tu má svoju logiku. Popol spolu s prachom využívajú ako ochranu pred silným slnkom. Nielen pre nich, ale hlavne pre dobytok. Vidieť všetku tú starostlivosť, ako niekoľkokrát denne vtierajú zmes popola a prachu do chrbta takého veľkého množstva dobytky, len aby ho ochránili pred nepríjemným hmyzom, je obrovský zážitok. Blúdím tu v labyrinte zaprášených chrbtov a nájst cestu von sa mi nechce. Zžívam sa s kmeňom. Prašná zmes povalujúca sa po zemi mi sfarbila nohy na nepoznanie, košela už dávno presiakla potom. Kulisy, medzi ktorými kľúčujem, sú také úžasné a zároveň reálne, že stále cítim atmosféru toho miesta. Miesta, kde je dobytok naozaj všetkým! Symbolom postavenia v kmeni, akousi formou meny pri obchode, veľkostí vena pri hľadaní manželky či dôvodom ochrany a vlastníctva toľkých zbraní. Mandariovia však neradi bojujú. Ich zbrane slúžia len na ochranu cenného dobytky. Ten sú odhodlaní brániť za každú cenu.

Rozhodujúce slovo má náčelník. Toho

Text k foto

Text k foto

tu teraz však nenachádzam. Do kmeňa sa vraj má vrátiť o niekoľko dní. Chcel som sa s ním pozdraviť a poďakovať za spoločné chvíle, ktoré som v jeho kmeni mohol prežiť. Takto som si to predstavoval. S množstvom nezodpovedaných otázok, ktoré naďalej blúdili mojou myslou, vyrážam ďalej.

Dotyk bieleho muža

Slnko už dosiahlo zenit a hluk motora spolu so svišťaním gúm uháňajúcich po hrbolatej ceste rozvibrovali vzduch. Teplota v aute má takmer 50 °C. Snažím sa ju zmierniť otvorením okna. Neúspešne. Po štyroch hodinách jazdy do Kapoety, ležiacej v juhovýchodnej oblasti Equatoria, som stále len v polovici. Odľahlý kmeň Jieov, kam mám namierené, je vzdialený ešte dlhé kilometre za neprehľadným bušom. Bez mladého sprievodcu, ktorý si necháva hovoriť Johnny, by som cestu určite nenašiel. Smerujeme

čoraz viac na sever a v horúcom vetre tancujúcim nad obzorom rozoznávam v diaľke prvé obydľia. Tie sú obkolesené dokonalou ohradou z pichlavých akácií tvoriacich akúsi pomyselnú hranicu medzi jednotlivými osadami. Takých tu nachádzam niekoľko a obísť ich všetky počas dňa, ktoré tu plánujem stráviť, takmer nemožno. Najväčšiu radosť z môjho príchodu majú nepochybne deti. Mnohé z nich sú nahé, v desiatkach ma obkolesili, snažiac sa ukradnúť si dotyk bieleho muža. Ozýva sa vo mne akási detská radosť. Kráčam ďalej cez osadu, usmievam sa a vychutnávam prítomnosť okamihu. Život v kmeni tu má svoje pevné pravidlá. Zatiaľ čo muži presedia väčšinu dňa pod riedkymi korunami akácií, dozerajúc na stáda dobytká, ženy majú na rozdiel od mužov omnoho viac úloh. Pri stavbe tradičného slameného domčeka tukel ich pozorujem, ako si vo vzájomnej harmónii pomáhajú pri kladení strechy z ci-

Text k foto

elementom voda. Ako sa dozvedám, najbližší prameň je v období sucha vzdialený od osady pätnásť kilometrov. Tú istú dĺžku merajú ženy s 25-litrovými nádobami na hlavách cestou tam aj späť. Každý deň! Veselo si kráčajú, bez náznaku akejkoľvek únavy. Všetky ich stretám odeté do krásnych kožených sukni zdobených tisíckami pestrých korálikov, silno kontrastujúcich s ich tmavou pokožkou. Je úžasné pozorovať tú obdivuhodnú silu. Energii v nich, z ktorej im vždy zostane kúsok na podvečerný spev. Dnes tomu nie je inak. Spievať sa však ani zďaleka neprestáva. Mesiac dorástol do splnu a rytmičné hlasy detí vytvorili okolo veľkého ohniska akási imaginárny vesmír. Vesmír, v ktorom čas nehrá rolu a kde energia zo spoločného bytia je pre mňa taká vzácna. Dnes večer som súčasťou tohto všetkého aj ja.

Zaspať v predvečer odchodu takmer nemožno. Prehrabávam sa zážitkami a v mysli zahltnetej otázkami rozmýšľam

Text k foto

Text k foto

roku. Ešte predtým však z neho šikovne zozbierajú malé guľaté semená a medzi dvomi ťažkými kameňmi z nich dychtivo namelú širokovú múku. Tá je pre nich neodmysliteľnou súčasťou už beztak veľmi skromnej stravy. V puste oblasti, kde kmeň Jieov žije, je však najdôležitejším

nad zmysluplnosťou svojej prítomnosti. Tu, na tomto mieste, vo svetle ohňa, debatujúc s priateľmi dlho do noci, si utvrdzujem obraz dôveryhodnosti, s ktorým odchádzam. S vierou v ľudskosť, ktorú mi tu dovolili prežiť a s pocitom poznania a výnimočnosti Južného Sudánu. ■